

Változó székely identitás

A nemzettudat sajátosságai a székelyföldi fiatalok körében

A Kárpát-medencében élő magyarság esetében sajátos helyzetéből fakadóan többnyire három közösségről, illetve a közöttük lévő viszonyról esik szó: az összmagyarság, az anyaországi magyarság és a nemzeti kisebbségeknek számító határon túli magyarok. Ebben a rendszerben a székelyföldi magyarság mint elkülönülő társadalmi csoport „*elképzelhető közösségként*” tűnik fel. Ennek az anyaországtól elszakított kényszerközösségnek vállalt és közös tapasztalata van a kisebbségi létről és határozott elképzelése kisebbségi nemzetépítésről, a kisebbségi nemzetté való válásról.¹ Egy elképzelt közösség megalkotásához azonban nélkülözhetetlen történelemmé alakítani az emlékezetet, amelyhez szükség van olyan intézményrendszerre, ami által az újraértelmezett múlt örökségének felidézését programmá lehet tenni ünnepek és évfordulók, szertartások és rítusok, a történeti emlékezetet megtestesítő emlékhelyek, kulturális alkotások formájában – ezeken keresztül intézményesül a nemzetfelfogás és alakul ki a nemzeti identitás. A modern nemzetek kialakulása során az embereknek be kellett fogadniuk a nemzeti identitást és azonosulniuk kellett azzal, ami azért volt lehetséges, mert tudatosult már bennük korábban valami „nemzetszerűség”. Ez a tudatosodás a nemzeti érzés felfedezése, ami lehetővé teszi a társadalom nemzetként való létét. E folyamatnak három nélkülözhetetlen tényezője a közös múlt emlékezeteként kezelt „sors”, a kulturális és nyelvi kapcsolatok, amelyek a társadalmi kommunikáció konstitutív alapjai, valamint a magát nemzetként meghatározó csoport tagjainak egyenlősége – a civil társadalom létrejötté.² A székelység esetében kitapinthatóan létezik mindhárom tényező, ugyanakkor nem tekinthetjük egyszer és mindenkorra kialakultnak, sajátos helyzetükből fakadóan folyamatosan keresik – és találják meg – az elkülönülésre, az önmaguk azonosítására alkalmas jegyeket, gondoljunk csak az örökített székelykapura³ vagy a fogyasztást nemzetiesítő Igazi Csíki Sörre.⁴ A tanulmány témája a székelyföldi magyar nemzetiségű közösség nemzeti identitásának vizsgálata, empirikus kutatási terepe a mai megyehatárok mentén értelmezett Hargita, Kovászna és Maros megye magyar anyanyelvű 18–35 év közötti lakossága.

Az erdélyi tömbmagyarság, a székelység 1920 után az anyanemzettől különböző társadalmi, politikai, történelmi hatásnak volt kitéve. Papp Z. és Veres szerint „*a határon túli magyarok többségének nemzeti identitásában erőteljesen tükröződik a közel egy évszázada folyó szétfejlődés, az ország geopolitikai »státusza«, a hazai kisebbségpolitikai viszonyok, a magyar politikai szervezetek államigazgatásban betöltött szerepe és Magyarország határon*

1 Bárdi Nándor–Szarka László: A magyar kisebbség- és nemzetpolitika megújításának lehetőségei. Civil Fórum 3. sz. 38–47.

2 Hroch, Miroslav: A nemzeti mozgalomtól a nemzet teljes kifejlődéséig. A nemzetépítés folyamata Európában. (Ford. Erdősi Péter) Regio 2000. (11. évf.) 3. sz. 3–24.

3 Gagyí József: Örökített székelykapu. Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 2004.

4 András Hanga–Szakács István: „Oszd a Heinekentől loptuk vóna?”. A nemzeti identitás mint márkatényező – az Igazi Csíki Sör. DOSZ-T3 Kiadó, Budapest–Sepsiszentgyörgy, 2016. 105–117.

túli nemzetpolitikája is. Ezek a tényezők, mint regionális különbségek, határozzák meg a határon túliak »otthonosságérzetét« országukban, ami a hazafogalom konstrukciójának is az alapja.⁵ A 2002 és 2010 közötti magyarországi kormányok nemzetpolitikai és aktuálpolitikai lépései erősítették azt a feltételezést, miszerint a székelyföldi magyar közösség – nem utolsósorban az 1990-ig tartó elzártágnak köszönhetően – önálló és életképes társadalomként működik a romániai társadalmon belül. A székelység esetében leginkább a 2004. december 5-i magyarországi népszavazás érdektelensége⁶ nyomán tudatosult egyfajta magára maradottság érzés és elindította az egyre határozottabb székely „nemzeti” identitás kialakítását. Deutsch nézete szerint a nemzettudat megszületéséhez szükséges valami, ami kollektíven tudatosul az etnikai csoporttagjaiban.⁷ A székelység életformaként való definiálása egyre intenzívebbé vált a nemzeti térben. A székelyföldi közösség egyre inkább a pozitív történelmi tapasztalatokat jelentő archaikus struktúrákhoz, szokásokhoz nyúl vissza, mint a valamikori székely székek politikai és közigazgatási rendszeren kívüli „feltámasztása”, ami egy archaikus közösségi tulajdon (ld. közbirtokosság), illetve közigazgatási forma (ld. székiség). Mindez lényegében olyan szerveződési formája az adott közösségnek, amit Tönnies Gemeinschaftként ír le. A közösség vezérelve a „[...] kölcsönös birtoklás és élvezet, valamint a javak kölcsönös birtoklása és élvezete”.⁸ A közösség tagjai által követett közösségi akarat a szokásokon és hagyományokon keresztül manifesztálódik. A közösségi igazgatási struktúra felelevenítésének élére állt a 2003. október 6-án megalapított helyi ügyekkel foglalkozó véleményformáló és jelentésképző Székely Nemzeti Tanács (továbbiakban SZNT). Ez olyan pártok felett álló szervezet, amely megtestesíti a történelmi székely székeket, szervezi és felmutatja a székelységet mint nemzetet, valamint kijelöli magát Székelyföldet. Nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy az Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács (továbbiakban EMNT) és a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (továbbiakban RMDSZ) is igyekezett területileg lehatárolni Székelyföldet: a rendszerváltás után összesen négy Székelyföldre vonatkozó autonómiatervezet/kisebbségi törvénytervezet készült. A területi lehatárolás és a szimbolikus térfoglalás – ld. az SZNT által kezdeményezett örtüzek, körbelovaglás, Székelyek Nagy Menetelése – mellett az etnikai kultúra objektumainak alkalmazása is az önállósodásra és a székely életforma nemzeti térben való elhelyezésére irányul. A ma széles körben ismert és használt székely zászlót a Székely Nemzeti Tanács fogadta el 2004 januárjában, ám robbanásszerű elterjedését és a székely autonómia szimbólumává válását 2004 decembere hozta meg. Ekkortól sokasodtak meg a Székelyföldet önálló földrajzi egységként felmutató akciók, de ezek is – a korábban említett váltógazdálkodásos kormányzásnak és változó nemzetpolitikának köszönhetően – 2010 után kaptak kiemelkedő szerepet és politikai támogatást. A megfigyelt társadalmi változások azonban abba az irányba mutatnak, hogy a székelyföldi magyarság fiataljai egyre inkább tekintik hazájuknak Erdélyt, vallják magukat székelynek és elfogadhatónak tartanak Székelyföld politikai, földrajzi, etnikai (és nemzeti) önállósodását – „a nemzeti test [...] teret igényel magának”.⁹ A székely „nemzetté” válásnak más előfeltételeit is tapasztalhatjuk: közös szokások rend-

5 Papp Z. Attila–Veres Valér (szerk.): Kárpát Panel 2007. Gyorsjelentés. A Kárpát-medencei magyarok helyzete és perspektívái. MTA ENKI, Budapest, 2007b. 15–16.

6 A népszavazás eredménytelen volt, a szavazásra jogosultak 37,49%-a ment el szavazni és az „igen” szavazatok száma mindössze 3,14%-kal haladta meg a „nem” szavazatok számát. A székelyföldiekben ekkor válhatott a sok egyéni élmény kollektív élménnyé, ekkor tudatosulhatott bennük, hogy nem tartoznak az anyaországiakhoz, különböznek tőlük.

7 Deutsch et. al: Nation-building. Atherton Press, New York, 1996.

8 Tönnies, F.: Közösség és társadalom. (Ford.: Berényi Gábor, Tatár György) Gondolat Kiadó, Budapest, 1983. 30.

9 Hroch i. m. 18.

szere és különös tájnyelv, lehatárolható „saját” történelmi területen élő, etnikailag homogén lakosság, közös történelmi tudat, nemzeti fogyasztás, hatékony társadalmi kommunikációs csatornák, önálló és fiatal értelmiség.

A modern nemzet kialakulásával létrejövő nemzeti identitása nemzeti szocializáció során piramisszerűen egymásra épülő tudáskészletbe rendeződik. Csepeli és munkatársai szerint a piramis három szintű: 1) spontán nemzeti azonosulás – az egyén saját csoportjához fűződő közelségérzete; 2) attitűdök és érzületek – sztereotipizációk, értékek; 3) önismerteti, ideologikus interpretációk – etnocentrizmus, idegengyűlölet és rasszizmus, nacionalizmus.¹⁰ A spontán nemzeti identitás által tekinti az egyén magát valamely nemzeti kategória hatálya alá tartozónak, és e besorolás az egyén számára természetes, de nem minden esetben nélkülözi a belső konfliktusokat. Különösen kisebbségi létben válhat problémássá a valamely nemzeti kategóriába való besorolás, mert a többségi nemzet tagjai kétségbe vonhatják az egyén nemzeti hovatartozását, akár az adott nemzeti kategória létezését is. Ha az adott csoport kisebbségként generációkon át gyakorlatilag el volt zárva az anyanemzetétől, ha az anyanemzet tagjai számára gyakran ismeretlen, a történelmi távolból átörökített nemzeti kategóriát használ hovatartozása kifejezésekként, akkor ez a kategória segíti az anyanemzettől való elkülönülésben a sajátos tudáskészlete kialakítása által. Különösen, ha „*sajátos interakciós, történelmi, gazdasági és politikai körülmények között*” létezik.¹¹ A második szint a tudatos nemzeti identitás, az attitűdök és érzületek sokasága, amelynek eszközkészlete az értékek felsorolása és a sztereotipizáció, amely egyben a „Mi” és az „Ők” különbségtételének is eszköze. A harmadik szint az önismereti vagy ideologikus interpretáció, amely során az egyén számára a nemzet tényként jelenik meg, és ami a nemzeti ideológia tudáskészletén belül cselekvési lehetőséget nyújt számára, cselekvésre készíteti. Csepeli nyomán „*nemzeti ideológiának azt a történelmileg kialakult és kollektíve osztott tudáskészletet nevezzük, mely változó mértékben megelőző etnocentrikus képzetekre épülve, azok társadalmi-lélektani örökségeként, elgondolhatóvá, átérezhetővé és kimondhatóvá teszi a nemzeti csoporthoz való tartozást a nemzeti csoport tagjai számára*”.¹² A nemzeti ideológia fő témái a nemzet elnevezése, szimbólumai, a benne foglalt és belőle fakadó hit, a kulturális, gazdasági, történelmi és további, az adott nemzettel összefüggő tárgykörök, értékek és értelmezések, rítusok, rituálék, ünnepek foratókönyve, viselkedés, viselet. Az a tudáskészlet tehát, amely a székely nemzeti ideológia részét képezi, konstitutív alapként szolgál a nemzeti identitás kialakításában és ennek egyik meghatározó eleme az identitás életformaként való definiálása is. A mostani 18–35 év közötti korosztály tudatos nemzeti identitása pedig a következő generáció spontán nemzeti identitásává válik majd.

NAGYMINTÁS IFJÚSÁGKUTATÁSOK MÁSODELEMZÉSE

A határon túli magyarok nemzeti identitásának kutatása a rendszerváltás után a nagymintás ifjúságkutatások egyik központi témájává vált. A székelyföldi társadalmon belül elindult változásokról tanúskodik, hogy a másodelemzésekre felhasznált kutatásokban 2010-ben megjelent a székely önbesorolásra vonatkozó kérdés és válaszadási lehetőség.

10 Csepeli György: Nemzet által homályosan. Századvég, Budapest, 1992; Örkény Antal: A magyar nemzettudat változása az elmúlt évtizedben. In Fedinec Csilla (szerk.): Nemzet a társadalomban. Teleki László Alapítvány, Budapest, 2004. 7–27.

11 Barth, Fredrik: Régi és új problémák az etnicitás elemzésében. In Kántor Zoltán (szerk.): Nacionalizmus-elméletek. Szöveggyűjtemény. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004. 261–276.

12 Csepeli i. m.

Megfigyelve a fiatalok identitáskritériumainak megoszlását kiderül, hogy az anyanyelv, a kultúra és az önmeghatározás, miszerint „*magyarnak tartja magát*” a legfontosabb kritériumok. A legkevésbé fontos kritérium a magyarországi születés és a magyar állampolgárság, ez utóbbi birtoklásának fontossága a nemzethez való tartozás kritériumaként 1997 és 2015 között folyamatosan csökkent. A magyar szertartási nyelvű egyházhoz való tartozás kritériuma is ugyan csökkent, de még fontos a fiatalok számára, amely a vallás hétköznapi életben betöltött szerepének csökkenésével magyarázható. Mindebből következőn megállapítható, hogy a felmérésekben résztvevő fiatalok többségére a nyelvre, a kultúrára és az önazonosságra épülő kultúrnemzeti identitás a jellemző. Amennyiben a nemzeti önbesorolás mint csoporttagság merült fel, a válaszadók kétharmada inkább vallotta magát erdélyi/székely/romániai magyarnak, és egyharmad arányban magyarnak (kiegészítő jelző nélkül). Ám ha igen–nem válaszra kényszerítette a kutató a válaszadót, akkor 90% fölötti a magukat a magyar nemzethez tartozónak vallók aránya („*A magyar nemzet részének tekintí-e magát?*”). Ha a székely is bekerült a válaszlehetőségek közé, akkor az erdélyi és az erdélyi magyar ugyan megőrizte kétharmadát, de a magyar kategória visszaszorult 20%-ra és a válaszadók közel 16%-a választotta tudatosan a székelyt. Ugyancsak 16%-os arányban választották másodlagos csoporttagságnak a székelyt, de megemelkedett a magyar kategóriát megjelölők száma is, ami azt mutatja, hogy az erdélyi magyarok magyarságtudata nincs összhangban a magyarországi nemzettudattal. Ők Erdélyt vagy a születés települését tekintették szülőföldjüknek, itt Románia átlagosan 10%-ban jelenik meg, de a hazafogalom már változó mértékben ugyan, de 40–40% körül alakult Erdély és Románia vonatkozásában. E két külön kategória mellett Magyarország alig 10%-ot ért el. Sokkal árnyaltabb képet mutat az, hogy társadalmi csoportként 50% fölött tartják magukat a román nemzet részének, de ha az egyén önbesorolását nézzük, ez már csak 26%, tehát másként tekintettek magukra csoportként és másként egyenként. A románokhoz inkább közömbösen állnak, a magyarországi magyarokhoz inkább rokonszenvesen, ám mindkét nemzet elutasítása megközelítőleg azonos szinten mozog, bár a magyarokkal való rokonszenvezés erősebb, mégsem mutatnak szélsőséges eltérést, kilengést egyik nemzettel szemben sem. E kettős integráció a többségi nyomáshoz való alkalmazkodást mutatja, mivel így nyílik lehetőségük érdekeik érvényre juttatására, az érvényesülésre. A szocializációval öröklődő kulturális kérdésekben csekély változást mutatnak a felmérések, de a napi tapasztalatokra épülő ítéletalkotásban 2010-ig a magyarságtudat csökkenése, utána pedig az enyhe növekedése tapasztalható. A válaszokban tetten érhető, hogy a mindenkori magyarországi nemzetpolitika miként tekint a határon túli magyarságra, megkockáztatva azt is, hogyan használja fel a belpolitika eszközeként a székelyföldi magyarságot. A székely öntudat és vele a székely önbesorolás erősödést mutat, a szó jelentése is változik, bizonyos esetekben és tulajdonságokban az elkülönülés, a határmegvonás eszköze. A vizsgált célcsoport körében nem tipikus a szélsőséges etnocentrizmus, beállítódásuk jellemzően kultúrnemzeti, mint államnemzeti. A székelyföldiek esetében a hazafogalom nem játszik kiemelkedő szerepet az önmeghatározásban, ha mégis, akkor az egyre inkább Erdélyhez és Székelyföldhöz kötődik, így a „*határon túl*” fogalma a diskurzusokban egyre inkább elválik a magyarországi jelentésétől.

FÓKUSZCSOPORTOS INTERJÚK

Az, hogy Magyarország a székely fiatalok körében egyre kevésbé tekintendő hazának, leginkább a magyarországi elutasítással magyarázható. A „*lerománózás*”, még ha az az állampolgárságra is vonatkozik, mindig sértő a romániai magyarságra nézve, mert a ha-

zátlansággal, a „bozgor”-ral kontextuális, különösen 2004-et követően. A fiatalok szerint van különbség az ő hazafogalom-konstrukciójuk és a szüleiké között. Utóbbinak szerintük sokkal „erősebb” a magyar identitástudatuk és az anyaországhoz mint hazához való kötődésük. Az interjúalanyok élesen elutasították azt a lehetőséget, hogy Romániát hazájuknak tekintsék, számukra Erdély a haza, emellett legtöbbször a kisértőt vagy a nemzetiséghez kapcsolódó területet nevezték meg. Ez a koncentrikus körönként is felfogható folyamatos pontosodás már a hazaszeretet fogalmának kapcsán is megfigyelhető volt:

„Csakis ahol születtem, tehát az a hazám, ahol születtem. Ha magyar lennék, de Németországba születtem, akkor azt tekinteném hazámnak. Ahol felnősz, ahol odaszoksz, tehát...

P: *Én Romániát nem tekintem hazámnak...*

L: *Én se.*

P: *Bár itt élek Romániába, de hazámnak azt tekintem, amilyen nemzetiségű vagyok.*

Cs: *Én Erdélyt.*

P: *Az egy dolog, hogy ahol élek, az most Romániához tartozik, de...* (Székelyudvarhely)

„*Én amúgy Erdélyt tekintem hazámnak.*” (Székelyudvarhely)

„*A származásom nem Székelyföldre köt, mert anyukám Bihar megyéből származik s apukám Maros megyéből, tehát nem pont erről a vidékről, de ha azt mondom, hogy Erdély, akkor igazat mondom.*” (Székelyudvarhely)

A Kárpát Panel kérdőíves kutatások másodelemzése során már látható volt, hogy 2007 és 2015 között az önmagukat székelynek vallók aránya emelkedett: minél iskolázottabb a személy, annál inkább vallja magát székelynek. Ez egybeesik a korábban említett tudatos identitás-választással is.¹³ A fókuszcsoportos interjúk résztvevői között hasonló módon a legtöbben székelynek vallották magukat (20 fő), őket követte a székely-magyar (9 fő), magyarnak 8 fő vallotta magát és egy fő erdélyi magyarnak. Azokban, akik székelynek vallották magukat, erős a nemzeti kisebbségi identitás, őrzik a hagyományokat és elkötelezettek a székely etnikai kultúra objektumainak használatában.

„*Én mint székely, úgy mutatkozok.*” (Marosvásárhely)

„*Er: Székely.*

T: *Hát inkább székelynek, de tényleg, székelynek.*

Ed: *Hát persze, jobban esik nekem is azt mondani, hogy székely-magyar vagyok.*

Er: *Én büszke vagyok arra, hogy székely vagyok.*” (Gyergyószentmiklós)

„*Én székelynek, egészen.*” (Sepsiszentgyörgy)

Az egyik csíkszeredai interjúalany jegyezte meg egyedül a román állampolgárságot, de ő is inkább az etnikai besorolást tartotta fontosabbnak az állampolgári besorolásnál.

„*Papíron nekem azt írja, hogy én román vagyok, de székelynek érzem magam. Ki minnek érzi magát. Van aki szatmári s van aki székely.*” (Csíkszereda I.)

Azok, akik székely-magyarnak vallották magukat magyarságukat leginkább a magyar anyanyelv fontosságában látták, a magyarországi magyartól azonban ők is elkülönültek és élesen elhatárolódtak a román etnikai besorolástól is.

„*Én örülök, hogy székely vagyok [...] persze, hogy magyar vagy de a magyar-magyar és a székely-magyar az két külön kategória.*” (Sepsiszentgyörgy)

„*A beszédemről hamar látszik, hogy nem magyarországi magyar, úgyhogy székely magyar.*” (Székelyudvarhely)

„*Magyar székely, romának semmiképp se, Isten őrizz!*” (Csíkszereda II.)

13 Csepeli i. m.

Az a személy, aki erdélyi magyarnak vallotta magát, Magyarországon született, szülei erdélyi magyarok és nemrég költöztek vissza Romániába. Azok, akik magyarnak vallották magukat, egy részük kissé bizonytalan ugyan – az önirónikus „korcs” szó használatával – és némiképp elhatárolódik a magyarországi magyartól, mások viszont egyformának tartják a Székelyföldön élő magyar nemzetiségűeket és a Magyarországon élő magyarokat.

„Magyarnak... hát korcs mindenképpen.” (Sepsiszentgyörgy)

„Én a magyart szoktam mondani így hirtelen.” (Székelyudvarhely)

„Én magyar vagyok. Nem különböztetem meg magam, ugyanolyanok vagyunk.” (Székelyudvarhely)

A közösség kultúrája, a közös múlt és jelen olyan értelmezési keretet ad, amely alapján kialakulhat az andersoni elképzelt közösség és a csoport iránti kötődés. A szimbolikusan létező közösség tagjának lenni, a nemzethez tartozni a legtöbb egyén számára nem választás kérdése, mert beleszületik és ezzel a közösséghez való tartozás, az identitás is eredendően legitimálódik. A fókuszcsoporthoz tartozók részvevőinek egy része is az etnikai önbesorolását a rokonságra – szülőkre, nagyszülőkre, dédszülőkre – vezeti vissza: a születése által vált székellyé. A rokonság mint etnokulturális jellemző a sajátos kultúra átörökítése miatt került az etnikai kulturális alap kategóriába, mert a kultúraspecifikus viselkedéseket, a nyelvezetet, a vallásosságot, a különös hagyományokat és babonákat stb. és ezeknek az összefoglaló megnevezését, a „székely”-t – elsődlegesen a szocializáció során sajátítja el az egyén. A „székely” az etnikai kulturális jellemzőkön át így válik az identitást jelölő megnevezéssé. Az ilyen önbesorolások hordozzák magukban a „székelynek csak születni lehet” megnyilatkozásokat is.

„Én vérbeli székely vagyok, nekem visszamenőleg az egész családfám székely.” (Marosvásárhely)

„Azért vagyok székely, mert a felmenőim is azok.” (Online)

„Máskülönben meg székelynek születtem, ez elég indok arra, hogy székelynek vallhassam magamat.” (Online)

„Szüleim erdélyiek és a nagyszüleim és dédszüleim székelyek.” (Online)

Az etnikai hovatartozás meghatározása nem csak a romániai vagy a magyarországi társadalom irányába különleges, hanem a külföldiek számára való beazonosítás módja is beszédes. A fiatalok többsége külföldön úgy mutatkozik be, hogy Erdélyből érkezett – ez egybecseng azzal a következtetéssel, hogy a fiatalok számára egyre inkább Erdély tekinthető hazának –, ugyanakkor a román vagy romániai besorolást egyértelműen elutasítják. Ha magyarázatra vagy kiegészítésre szorul mondandójuk, akkor magyarként identifikálják magukat.

„Én az Egyesült Államokba is azt mondanám, hogy Erdély. Hogy Transylvania s ijedjenek meg ha akarnak.” (Székelyudvarhely)

„Én mindig azt mondtam, hogy Erdélyből jöttem, ha külföldre elmentem valahova. S kérdezték, hogy az hol van s mondom hát Romániába. S akkor te román vagy? Mondom nem, nem vagyok román, csak Erdélybe születtem s az ott van Romániába. Kellett magyarázzam nekik, mert nem értették.” (Székelyudvarhely)

A fókuszcsoporthoz tartozók részvevő fiatalok Romániát nem tekintik otthonuknak, kihívásokkal teli, „küzdő színtér”-ként definiálják, ugyanakkor tisztában vannak azzal a ténnyel, hogy szülőföldjük Románia területén van és elkülönözve bár, de együtt tudnak élni vele. De otthonosságérzetet csak az általuk kialakított kis sziget nyújt, a többségi államon belüli többsmagarság. Egyesek a kis szigetet (a történeti Magyarországgal mint hazával) azonosítják, másoknak a táj és a rokonok jelentik a szigetet.

„Nehéz, kihívással teli (a nyelv és a bürokrácia miatt), de mi, székelyek szeretjük a kihívásokat. Én valahogy nem tudom máshol elképzelni az életemet. Ugyanúgy, ahogy sívárnak tartottam Magyarországot, ugyanúgy a román alföld is sívár számomra. Még az is biztonságot ad nekem, valahogy, hogy ha román szöveget hallok néhanapján...” (Online)

„Én is azt mondom, hogy ez a Csíkszereda olyan, mint egy mini-Magyarország. [...] Romániában itthon vagyunk.” (Csíkszereda I.)

„Nem túl jó az, hogy nem használhatom az anyanyelvem mindenhol, de én teljesen otthon tudom érezni magam. Szeretem azt a helyet és nem fogom kevésbé szeretni azért, mert Romániában van. Én attól arról a gyönyörű helyről származom és odavalósi minden rokonom, ez így is marad.” (Online)

Az interjúalanyok érzelmileg nem vagy alig kötődnek Romániához, állampolgárságuk ellenére nem azonosulnak a románsággal, a magyar állampolgárságot sok esetben a románokkal szembeállítva értékelik. Ugyanakkor egyre kevésbé kötődnek érzelmileg Magyarországhoz, az állampolgárságot szimbólumként fogják fel. Az érzelmi kötődés hiánya a regionális identitás erősítésének igényét is magában hordozza, de megjelenik a hosszú távú biztonság igénye is.

„Én azért kérvényeztem, mert magyar vagyok s ha van egy ilyen lehetőségem miért ne éljek vele. Elég baj az, hogy román személyim van.” (Csíkszereda I.)

„Igen, megvan. Hát egy biztosíték számomra, vagyis olyasmi. Ha itt azt mondják 20 év múlva menni kell, akkor legyen egy másik hely, ahová mehetek és tartozhatok. De persze jó érzés az is, hogy ezáltal nem tarthatnak románnak.” (Online)

„Kérvényeztem, meg is kaptam. Azért csináltam, hogy ne nézzenek románnak, mert azokat sehol sem szeretik”. (online)

„Oké, hogy megadták nekünk mint szimbólum szerintem, én úgy fogtam fel mint szimbólum a magyar állampolgárságot, de én most kezdek menni szavazni?” (Sepsiszentgyörgy)

A 2004-es népszavazás következményei a mai napig megfigyelhetőek a közösségben, ezt a fiatalabb generáció tagjai is hasonlóképpen megemlítik. S bár többségben vannak azok, akik egyfajta elégtételként tekintenek az egyszerűsített honosítási eljárásra, mások mégsem élnek a lehetőséggel. Megjelenik a politika általi kihasználás félelme, a székely büszkeség és makacsság:

„Az, hogy most van egy papírod, amivel ki tudsz utazni Amerikába, semmit se jelent.[...] Nekem nem kell az, hogy egyszer azt mondták, hogy nem egy népszavazáson s akkor jöttek Csíksomlyóra s minden buszra fel volt írva, hogy én igennel szavaztam, akkor igennel szavazott volna az egész busznyi ember, akkor meg lett volna, már akkor meg lett volna a kettős állampolgárság s aztán kétharmados többséggel bekerült a Fidesz, s hű csináljunk egy nagy kampányt, s akkor ez egy nagy kampány az erdélyi magyaroknak, s ezt kihasználta a Jobbik is, mert nagy szavazóbázis vagyunk Magyarország felé. S én nem akarom azt, hogy egy politikai kormány mondja meg nekem, hogy én magyar vagyok vagy nem vagyok magyar papíron. Én székelynek érzem magam, ahhoz nekem nem kell egy A4-es ficujka. A világba lehet, hogy kell, de én nem élek a nagyvilágba, szerintem többet el tudok mondani arról, hogy én miért érzem magam székelynek, mint az, aki megkapja román, s mégis megkapja a magyar állampolgárságot. Hol van a korrektség? Vagy ott van olyan ismerősöm, sajnos nem tud felmutatni egyházi papírokat, mert a kommunizmusban felgyújtották a templomot, s nem tud papírt felmutatni, hogy megkapja a magyar állampolgárságot, mert nincsen papír amivel bizonyítsa, hogy ő magyar volt a rendszerváltás alatt. Na, én ezért nem kérem ezt.” (Csíkszereda I.)

„*Én még őszintén neki se fogtam ennek az állampolgársági procedúrának, de valamilyen szinten megértem azokat az embereket, akik azt mondták, hogy nem akarják abszolút megcsinálni, mert annyira megrendült a hitük, egyrészt egy ilyen passzivitás miatt nem akarják megcsinálni, pedig valamilyen szempontból jó lenne tudni, hogy végül is kik vallják magyarnak magukat.*” (Marosvásárhely)

Másrészt a magyar állampolgárságot sok esetben egy darab „*papír*”-ral azonosítják, önmagukat a „*papír*” megszerzése előtt is magyarnak tartották, de a sorok közt ott bujkál az anyaországi jog általi elismerés vágya.

„*Én még nem vettem rá magam, habár az ismerőseink csinálják, de én úgy érzem, hogy nem ettől leszek magyar.*” (Marosvásárhely)

„*Állj meg, állj meg, eddig is magyarok voltunk, de papíron nem. Most már papíron is magyarok vagyunk.*” (Sepsiszentgyörgy)

Megjelennek azonban a kisebbségi létből fakadó félelmek és másodlagos tapasztalatok is, amelyek vélt vagy valós veszélyként lebegnek az egyének felett és amelyek nyomán megfogalmazódhat a kérdés: megéri-e, megérte-e vállalni a társadalmi kockázatot?

„*Hát, érzelmi dolog is, de hallottam olyat is, miután lerakta a magyar állampolgárságot, román közösségben volt és nagyon lenézték emiatt. Egyszerűen hátrányba került emiatt a munkahelyén. Azelőtt is ugyanott dolgozott, de miután megtudták a kollégák, hogy letette már, másként tekintettek a kollégák rá.*” (Csíkfalva)

„*És ilyen szempontból – mert gondolom ezeket az eredményeket, hogy hány embernek van Románia szinten kettős állampolgársága – valahová úgy érzem, fel fogják használni, hogy azt mondják, de csak ennyien vagytok, és a nevetek Kuss. Ezért nem tartom mérvadónak, hogy ezzel a későbbiekben így felénk intézzenek támadásokat.*” (Marosvásárhely)

ÖSSZEFOGLALÁS

A székelyföldi magyar anyanyelvű 18–35 év közötti korosztály tagjai identitásába beépült a 2004. december 5-i népszavazás kudarca, illetve kollektív élményként jelenik meg a „*lerománizálás*”. Az ebből fakadó magára maradottság érzés erősíti bennük mind az anyanemzettől, mind a román nemzetállamtól való elhatárolódást, különösen az egy tömbben élő, történelmi, rendi gyökerekkel bíró székelyföldi társadalomban.

András Hanga

HÍREK

Szkíta település Szolnokon. Szkíta kori, a Kr. e. VII–IV. század közepéről származó település maradványaira bukkantak a közelmúltban Szolnokon a Damjanich János Múzeum régészei egy üzemcsarnok építését megelőző feltárás során. A mintegy 1400 négyzetméteren, a Kombájn úton végzett feltárás helyszíne egy középső vaskori lelőhely, amely a Vekerzug-kultúrához tartozik. Ez a Kr. e. VII. századtól a IV. század közepéig volt domináns az Alföldön. A feltárt szkíta kori települést három árok vette körbe, amelyek közül az egyik csaknem egy méter mély volt. Emellett találtak egy földbe süllyesztett padlójú, két helyiségből álló, ritkának számító épületmaradványt, valamint cseréptöredékeket is. (MTI)